

УДК 378: 159.942: 811.111

Юлія КЛИМОВИЧ
доктор філософії (PhD)
Житомирський державний університет імені Івана Франка

РОЗВИТОК ЦИФРОВОЇ ЕМПАТІЇ ЯК ЕЛЕМЕНТ ХОЛІСТИЧНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Зміна поколінь має значний вплив на систему освіти, зокрема, на вибір форм, методів та засобів навчання, що створює виклики для вчителів, адже на їх плечі покладено відповідальність за якість освітнього процесу, досягнення програмних результатів навчання, а також хілістичний розвиток особистості учня. Вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема Заболотна О., Отич О., Басенко Р.,

Шульга Н.[1], Сундук Р., Flake С., Miller J., Lauricella S., MacAskill S., вважають холістичний підхід провідною тенденцією розвитку освіти в ХХІ столітті, що здатна зберегти цілісність діджиталізованого суспільства. Одним із елементів холістичного підходу до навчання є *розвиток емпатії* учнів, зокрема й під час онлайн-взаємодії. На нашу думку, поняття «**цифрова грамотність**» та «**цифрова емпатія**» не є взаємозамінними: перша переслідує більш прагматичну мету, натомість друга передбачає здатність розуміти природу тієї чи іншої поведінки людей у цифровому середовищі, навчає розпізнавати, які мотиви криються за опублікованим контентом та які моральні наслідки варто очікувати від власного цифрового сліду [3].

Нове покоління Альфа зростає в еру гаджетів та соціальних мереж, їхнє спілкування з однолітками часто обмежене мемами, короткими відео та стікерами, що має значний негативний вплив на спектр емоцій та здатність їх виражати в реальному житті. Яскравою ілюстрацією цієї проблеми є реакції на повідомлення у вигляді gif-анімації, емоджі чи стікерів: надсилаючи стікер з усмішкою, діти часто не показують цю реакцію фізично за допомогою міміки, що ускладнює доцільне використання цієї емоції у реальному житті.

Спілкування через гаджети значно скорочує час живої взаємодії між дітьми, що, в свою чергу, зменшує здатність розпізнавати та виражати емоції, тобто бути емпатичним. Згідно з Cambridge Dictionary, поняття «**емпатія**» трактується як «*здатність розуміти та розділяти почуття й переживання інших, уявляючи себе на їх місці*» (пер. з англ.) [2]. Таким чином, розуміючи, що неможливо уникнути глобальної тенденції щодо онлайн комунікації, адже вона є невід'ємною частиною нашого особистого та професійного життя, з'являється гостра потреба у адаптації дітей до нових вимог суспільного розвитку, при цьому не втрачаючи елемент емпатії під час спілкування в цифровому середовищі.

Аналіз психологічної та педагогічної літератури, а також власний досвід роботи зі здобувачами загальної середньої освіти дозволяють вважати *ранній*

підлітковий вік (7-9 класи) найбільш слухним моментом для початку активної роботи з розвитку цифрової емпатії. На відміну від молодших школярів, які є досить відкритими і схильними до більш простодушних реакцій на зовнішні чинники, молодші підлітки, починаючи свій перехід від дитинства до дорослості, схильні до «копіювання» поведінки старших, оскільки вважають їх прикладом для наслідування. До того ж підлітки активно користуються гаджетами та постійно спілкуються за допомогою соціальних медіа, де спостерігають за міжособистісною взаємодією різних людей та самостійно аналізують побачені слова та вчинки. Вважаємо, що саме на цьому етапі роль вчителя та батьків є вирішальною, адже їх завданням є ненав'язливо допомогти дітям не тільки правильно інтерпретувати почуття та поведінку користувачів соцмереж, але й бути усвідомленими під час онлайн-комунікації.

Варто зауважити, що іншомовна комунікативна компетентність учнів відіграє не останню роль у онлайн-взаємодії, адже значна частина контенту в соцмережах створена саме англійською мовою, яка є мовою міжнародного спілкування. Тому вважаємо доцільним інтегрувати розвиток цифрової емпатії учнів у процес навчання іноземної мови, що забезпечить успішне втілення мети Нової української школи – *формування цілісної та всебічно розвиненої особистості*.

Отже, пропонуємо низку завдань для учнів основного етапу ЗЗСО, що спрямовані на розвиток цифрової емпатії на уроках іноземної мови. Для виконання завдань доцільно використовувати знайомі школярам цифрові інструменти, що також сприяють розвитку їх інформаційно-цифрової компетентності. Наприклад:

Task 1a. Match the emojis with the correct adjective (pic.1):

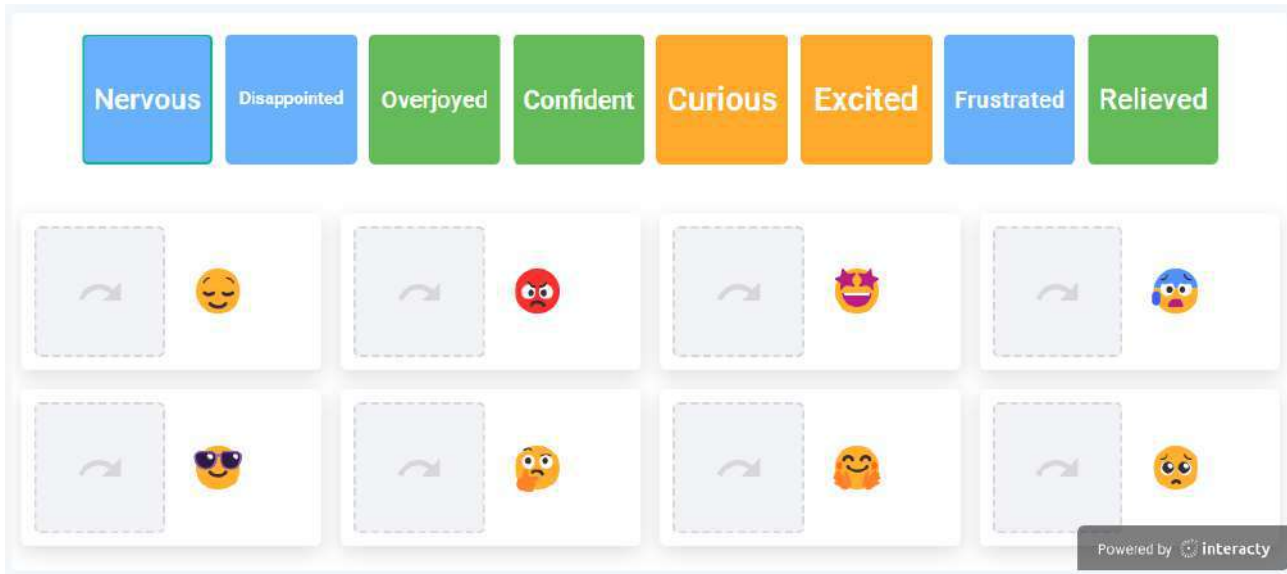

Рис. 1. Приклад завдання для розвитку цифрової емпатії учнів у межах вивчення теми “Feelings and emotions” (застосунок Interactivity)

Task 1b. *Look at the emojis again and discuss how they are actually used in digital communication today. Think of situations where some emojis could be misunderstood. Share examples from real-life texting experiences.*

Example: “👍” does not always mean agreement, sometimes it is used as a passive-aggressive response “yeah, sure, whatever”.

Хейт в соцмережах, кібербулінг та негативні коментарі в бік інших людей також є ознаками відсутності цифрової емпатії. У цьому випадку діти повторюють поведінку дорослих, які дозволяють собі вважати, що мають моральне право висловлювати свою думку у будь-якій формі. Така безкарність, насамперед, спричинена можливістю створювати фейкові облікові записи в соцмережах, що приховують особистість коментатора. Крім того, часто діти не вбачають небезпеки у власних діях онлайн, адже не бачать емоційної реакції на них у вигляді слів, мови тіла чи виразу обличчя, а отже не можуть передбачити негативні наслідки своєї поведінки. Тож вважаємо доцільними завдання, що спрямовані на аналіз реальних кейсів з соціальних мереж, а також рефлексію учнів. Наприклад:

Task 2a. Read the following online comments and decide whether each comment is supportive (positive and encouraging), neutral (informative, emotionally neutral) or harmful (negative, rude, or destructive):

1. "This video was so boring. I literally fell asleep watching it."
2. "Amazing tutorial! Thanks for explaining everything so clearly 🙌"
3. "Your recipe was ok, but it took way too long to follow. I think it could be simplified."
4. "Who even listens to this kind of music? It's trash 🤢"
5. "I struggled to hear what you were saying in the video. Maybe a better microphone would help?"
6. "This book changed my life. Highly recommend it! ★★★★★"
7. "The new iPhone is just the same as the last one. Apple is scamming people again."
8. "Your art is nice, but have you considered using more shading? It could add depth 😊"
9. "This game is total garbage. Worst \$10 I've ever spent."
10. "Not my favorite movie, but I liked the cinematography!"

Task 2b. Look at the harmful comments. Rewrite them to express an opinion or criticism more constructively and respectfully.

Example: "This video was so boring. I literally fell asleep watching it." → "This topic wasn't very engaging for me, but I appreciate the effort ❤️ Maybe more visuals would help?"

Task 2c. Reflect on the following questions:

- ◆ How would you feel if you were the person receiving a negative comment like this?
- ◆ Have you ever received or witnessed a hurtful comment online? How did it make you feel?

- ◆ *Why do some people post rude or harsh comments online? How can we respond to them?*
- ◆ *What are some ways we can promote kindness and respect in online communication?*
- ◆ *How can showing empathy in digital world make the internet a better place for everyone?*

Отже, проблема розвитку цифрової емпатії школярів є доволі актуальною з огляду на стрімкий технічний прогрес та цифровізацію соціального капіталу держави. Навчання нового покоління Альфа вимагає від вчителя іноземної мови нестандартних рішень, альтернативних методів та уваги до процесу становлення цілісної особистості дитини. Перспективу подальших досліджень вбачаємо в імплементації запропонованих методів розвитку цифрової емпатії підлітків у процес навчання іноземної мови в ЗЗСО та експериментальній перевірці їх ефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Шульга Н. В. Холістичність – провідна тенденція розвитку освіти. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2015. III (37). Issue 75. P. 84–88. URL: <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/03/Holism-%E2%80%93-the-leading-trend-of-education-N.-Shulga.pdf>
2. Cambridge international dictionary of English. 4th ed., reprinted. Cambridge: Cambridge University Press, 2013. URL: <https://dictionary.cambridge.org>
3. Friesem Y. Developing Digital Empathy: a holistic approach to media literacy research methods. *Handbook of Research on Media Literacy in the Digital Age*. 2016. Vol. 1. P. 145–160. URL: https://www.researchgate.net/publication/344908159_Developing_Digital_Empathy